

Bonda's Veevoederbureau, één van de grootste leveranciers van co-producten voor diervoeders in Europa, ziet volop mogelijkheden voor verdere groei. Kennis van productieprocessen bij leveranciers, klanten en langdurige relaties staan aan de basis van het succes.

Reportage

[Henri de Haan]

'Duurzame relaties zijn c

Bonda's Veevoederbureau voorziet verdere groei

Directeur van
Bonda's
Veevoederbureau,
René Schepens.

Natte co-producten uit de levensmiddelenindustrie zijn de laatste decennia ook een waardevolle voedingsstof in de diervoederindustrie en veehouderij. Zowel in de levensmiddelenindustrie als in de veehouderij treedt schaalvergroting op. Dit draagt bij aan een sterk toenemend gebruik van natte co-producten in (combinatie met droge) diervoeders. Jaarlijks wordt in Nederland vijf miljoen ton natte restproducten in de veehouderij omgezet tot waardevolle dierlijke producten. René Schepens, directeur van Bonda, is dan ook goed gestemd. „De prijs van energie neemt sterk toe. Hierdoor wordt het drogen van natte co-producten duurder. Daarnaast nemen

de transportkosten toe. Daardoor loont het voor producenten van natte co-producten om te investeren in het toepasbaar maken van co-producten voor gebruik door varkens- of rundveehouders. Daar komt nog bij dat veel boeren ervaren dat het gebruik van verse, natte co-producten een positieve invloed heeft op diergezondheid en voederconversie. Alles bij elkaar is het dan niet verwonderlijk dat het gebruik ervan toeneemt.”

Schepens verwacht dat het marktaandeel natte co-producten in de rundvee- en varkenshouderij nog verder zal toenemen, ten koste van het aandeel droge diervoeders. „Naarmate veehouderijen

Bonda's Veevoederbureau

Bonda's Veevoederbureau werd in 1915 opgericht door J.W. Bonda. Zijn broer, H.J. Bonda, stond aan de wieg van Provimi. Sinds 2005 is Cehave Landbouwbelang eigenaar van het bedrijf.

Het hoofdkantoor van Bonda's Veevoederbureau is gevestigd in Hillegom. Naast het hoofdkantoor in Hillegom, heeft het bedrijf een kantoor in Grobbedonk (België) en in Bischoffsheim (Frankrijk). Daarnaast zijn er productielocaties in 's Hertogenbosch en Zoeterwoude, waar natte, droge en stapelbare (of steekbare) grondstoffen kunnen worden gemengd. Bonda heeft een omzet van vijftig miljoen euro en 1,6 miljoen ton co-producten. Het bedrijf heeft 80 mensen in dienst.

Verdere autonome groei voorziet het bedrijf vooral in de rest van Europa. Voornamelijk in Oost-Europa wordt een schaalvergroting verwacht in zowel de levensmiddelenindustrie als in de veehouderij.

n de basis'

De Molenaar 110 jaar

Ter gelegenheid van het 110-jarige bestaan van De Molenaar blikken we deze jaargang een aantal keer terug op de ontwikkelingen in de molenaarswereld. Per decennium wordt een bedrijf uit de sector belicht. Dit keer Bonda's Veevoederbureau, opgericht in 1915.

groter worden, zullen veehouders steeds vaker de belangrijkste componenten rechtstreeks van de producent geleverd krijgen. Dit scheelt al snel vijftien euro per ton aan vrachtkosten. Dergelijke veehouders stellen zelf de rantsoenen samen. Het gebruik van natte co-producten is voor hen een logische volgende stap. Natte co-producten zijn economisch en ecologisch zeer verantwoord."

Relaties

Of het nu om natte- of droge diervoedergrondstoffen gaat, de kwaliteit van grondstoffen wordt volgens Schepens bepaald door de producent. „Wij hebben veelal langdurige relaties met onze leveranciers, vaak doen we al meer dan 25 jaar zaken met elkaar en kennen hun productieprocessen." Bonda's Veevoederbureau zorgt ervoor dat ofwel de grondstof rechtstreeks aan de veehouder wordt geleverd, ofwel de grondstof op de eigen menglocaties verwerk-

baar wordt gemaakt. Het gemengde product wordt vervolgens aan de veehouder geleverd. „Dat gaat overigens volledig transparant. Op de vrachtbrief wordt vermeld om welk mengsel het gaat en uit welke componenten het bestaat." Niet alleen met leveranciers en klanten heeft het bedrijf een relatie opgebouwd. Ook de onderlinge relatie met collega's in de markt is goed. „Wanneer de con-collega product tekort komt en wij kunnen nog wel leveren, dan doen we dat", aldus Schepens. Bonda levert dan namens de con-collega. „Onze naam is niet verbonden aan die levering en ook niet terug te vinden op de vrachtbrief. Ook factuur komt van de con-collega."

Uniek

Het leveren van een goed en eerlijk product en transparantie zijn volgens Schepens vanzelfsprekende voorwaarden voor leveranciers van natte co-pro-

ducten in West-Europa. „Veel co-producten zijn afkomstig van producenten van bekende merkproducten, zoals Heineken, Mars en Campina. Deze bedrijven willen niet met hun goede naam op een slechte manier in de krant. Voor hen is een betrouwbare verwerking van het co-product essentieel. Als het niet honderd procent goed en betrouwbaar kan, beginnen ze er niet aan." Behalve de manier waarop met co-producten wordt omgegaan (open, transparant), is de korte lijn tussen producent en de veehouder ook van groot belang met het oog op snelle traceerbaarheid. Hoewel zijn bedrijf zich qua betrouwbaarheid en transparantie niet onderscheidt van de collega's, neemt Bonda's Veevoederbureau volgens Schepens wel een unieke positie in. „Wij hebben verstand van het productieproces, weten wat een dier nodig heeft en zorgen bovendien voor de meest efficiënte verwerking."

>>

Bonda's eigen chauffeur Arjan Toebe laadt een tankwagen.

>> 'Duurzame relaties zijn de basis'

Van iedere levering wordt een monster bevroren en zes maanden bewaard.

Verwerking

De verwerking van de natte co-producten is geen hoogstaande technologie, maar wel een heel specifieke. De toegevoegde waarde zit volgens Schepens vooral in de kennis van het product, het productieproces en het gebruik.

„Veehouders stappen in de huidige markt voor een klein prijsverschil over naar de concurrent. Dat gebeurt met regelmaat. Meestal duurt zo'n overstap niet lang. Ervaren ze een probleem, dan komen ze weer terug. Veehouders weten de meerwaarde van onze kennis te waarderen en zien ook het belang in van een duurzame relatie.”

Een belangrijke schakel in die relatie is de verkoper. Bonda's Veevoederbureau heeft 24 mensen op de weg die de natte co-producten aan de man brengen. „Zij brengen de vraag in beeld.” Samen met de productieplanning wordt op basis van die informatie een leveringsplan voor de komende dagen gemaakt. „Maar dan nog kan het voorkomen dat een levering niet kan plaats-

Productassortiment

Bonda's Veevoederbureau heeft een langdurige relatie met verschillende leveranciers van co-producten. In de loop van de jaren heeft dit geresulteerd in een uitgebreid productaanbod. Gangbare producten van Bonda's Veevoederbureau zijn:

- Bierbostel, afkomstig van bierbrouwerijen, waaronder Heineken, Inbev, Bavaria en Kronenbourg. Waardevolle eiwitbron, goed voor de gezondheid van varkens en rundvee.
- nat maisglutenvoer uit de maiszetmeelproductie. Smakelijk voor rundvee, bevat zowel veel energie als eiwit.
- Bietenperspulp, geproduceerd door suikerfabrieken, zoals Cosun en Tereos. Veel energie, weinig mineralen.
- Aardappelvezels, afkomstig van Avebe en Roquette Freres. Bevat veel energie, voornamelijk bestemd voor rundvee.
- Tarwezetmeel, afkomstig uit de glucoseproductie. Hoog in energie, laag in mineralen. Merknamen zijn Bondatar, C*Cerena en Corami.
- Tarwegistconcentraten afkomstig van Nedalco, Syral en Tereos. Wordt gemaakt bij de productie van alcohol en bio-ethanol uit tarwe. Hoog eiwitgehalte en mineralen en wordt zowel in de varkens- als in de rundveehouderij gebruikt.
- Wei en andere zuivelproducten, afkomstig van bijvoorbeeld Campina. Toepassing met name in de varkenshouderij.
- Biergist en voerbier (afgekeurd bier), afkomstig van brouwerijen. Gebruikt in varkensvoerders.
- Aardappelpuree, bestaat uit vaste stukjes aardappel en water met opgelost zetmeel. Dit aardappelproduct is niet gekookt en daarmee alleen geschikt voor herkauwers.
- Lastig verwerkbare producten zoals bostel (niet verpompbaar) lecithine (stropetig co-product uit de plantaardige olie) of brood (dat na enkele dagen verschim-melt) worden in 's Hertogenbosch of in Zoeterwoude gemengd met bovenstaande producten, waardoor de verwerkbaarheid en de houdbaarheid toenemen.

vinden doordat er bijvoorbeeld een probleem is bij de producent.”

Flexibel

De sterk wisselende productie vraagt niet alleen van de veehouders een hoge mate van flexibiliteit, maar ook van het

Bonda-personeel. „Onze klanten beschikken over voldoende flexibiliteit en alternatieven om op veranderende omstandigheden in te spelen. Ook onze medewerkers weten dat ze de productie niet zelf in handen hebben. Bovendien hebben we vrijwel geen product op voorraad. Door de flexibiliteit van de klant en ons personeel is er altijd wel een oplossing te vinden, al is het iedere keer opnieuw een kunst om een goede planning te maken.”

In tegenstelling tot de accountmanagers van mengvoederproducenten, ziet Schepens voor de verkoper van de natte co-producten niet een rol weggelegd als de dagelijkse diervoederadviseur.

„Uiteindelijk blijven wij leverancier van individuele grondstoffen aan veehouders. In aanvulling daarop is altijd een mengsel van vitaminen en mineralen nodig, dat leveren wij niet. Vanuit dat gegeven denk ik dat de leverancier van droge, gemengde diervoeders de rol van diervoederadviseur voorlopig zal blijven vervullen.” ■

De stortplaats voor zowel vloeibare als stapelbare, natte en droge producten. Deze worden na het lossen gemengd tot een verpompbaar product.

Zaken en mensen

Verhuizing voor Diamond V Europe

Diamond V Europe is verhuisd van Marum naar Assen. Wegens de sterke groei van de verkoop in Europa heeft Diamond V Europe inmiddels vier mensen in dienst en daarvoor is meer ruimte nodig. Die is gevonden in een kantoorpand aan de Spanjelaan in Assen. In Nederland, België en Luxemburg wordt Diamond V Europe vertegenwoordigd door Speerstra Feed Ingredients te Lemmer.

Unimills investeert in uitbreiding en innovatie

Unimills in Zwijndrecht investeert voor ruim 34 miljoen euro in uitbreiding en innovatie. Unimills wordt het Europese innovatiecentrum van het moederbedrijf Sime Darby, met een nieuw laboratorium en een proeffabriek voor de ontwikkeling van gezonde, plantaardige vetten. Ook komt er een nieuwe fabriek met een capaciteit van 100.000 ton per jaar om functionele vetten te maken met behulp van moderne enzymtechnologie. De opslagcapaciteit voor plantaardige olie wordt met ongeveer 10.000 ton uitgebreid. De investeringen stellen Unimills in staat om zijn Europees marktleiderschap op het gebied van plantaardige vetten voor margarines en spreads te versterken. Het moederbedrijf wil langs dezelfde weg zijn groeistrategie op het gebied van oliën en vetten realiseren. Daarbij wil Sime Darby uitsluitend gebruik maken van duurzaam geproduceerde grondstoffen.

Nieuwe vestigingsdirecteur Tebodin CCE

Na dertig jaar werken bij Cebeco Consulting Engineers en Tebodin CCE neemt Peter van der Steege afscheid. De laatste zeven jaar was Van der Steege vestigingsdirecteur. Vanaf heden vervult Bert Frowijn deze functie. Samen met Harm Klein en Hans Verheul zal hij het Management Team van Tebodin CCE Deventer vormen.

Bert Frowijn is de nieuwe vestigingsdirecteur van Tebodin CCE.

P&O Services Group verzelfstandigt activiteiten

De activiteiten van P&O Services Groep op het gebied van werving & selectie en loopbaanontwikkeling, specifiek in de Agro, Food en de Groene Ruimte voor groene hoger opgeleiden, worden voortgezet vanuit een verzelfstandigde onderneming onder de nieuwe naam: Green Career Consult. Deze ontwikkeling is op gang gekomen doordat de P&O Services Groep zich de afgelopen jaren steeds meer heeft gefocust op mobiliteitsvraagstukken binnen de overheid. Green Career Consult richt zich vooral op opdrachtgevers en kandidaten die werk bieden en/of werk zoeken binnen de sectoren Agro, Food en Groene Ruimte.

Nieuwe algemeen secretaris Nepluvi

Peter Vesseur is benoemd tot algemeen secretaris van de vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie te Houten. Vesseur volgt Martine Onderdijk op die een betrekking elders heeft aanvaard. Vesseur heeft ruim 25 jaar ervaring in de dierlijke productiesectoren, de laatste jaren bij de PVE.

ASG introduceert nieuwe senior onderzoeker pluimvee

De Animal Sciences Group van Wageningen UR heeft dr. ing. Teun Veldkamp aangesteld als senior onderzoeker/projectleider pluimveevoeding. Veldkamp heeft 19 jaar ervaring als pluimveeonderzoeker bij de Stichting Pluimveeteeltproefbedrijven, het Praktijkonderzoek Pluimveehouderij en Schothorst Feed Research. Veldkamp gaat zich binnen het cluster Diervoeding onder andere richten op de samenhang tussen de voeding van pluimvee en diergezondheid en -welzijn en milieu- en productkwaliteit.

Krakende Persen

Ruggengraat

'Poot stijf houden', was het advies dat Hans Wiegel in mei 1999 kreeg van zijn gezin toen hij op weg was naar de Eerste Kamer voor de inmiddels beroemde stemming over het referendum waardoor het kabinet Kok in crisis raakte. Dergelijke starheid wordt vaak als negatieve eigenschap betiteld, maar zo af en toe mag er best wat meer ruggengraat worden getoond. Vooral in het bedrijfsleven is momenteel een sfeer gaande van meedelen met de massa. Hoe groter de onderneming hoe flexibeler de mening, zo lijkt. Er is zelfs een mooie term voor bedacht: 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'. Dat kan heel mooi zijn, maar heeft het risico van 'meedelen met de luidste schreeuwers'.

Als journalist heb ik het gemakkelijk. Ik kan meestal zeggen en schrijven wat ik wil en hooguit komt er een enkele boze reactie. Waarschijnlijk zijn er ook abonnees die bewust mijn stukjes overslaan. Maar ik merk daar zelf niets van.

U heeft wat dat betreft mijn sympathie en medeleven. Want als directeur of medewerker van een bedrijf moet je veel voorzichtiger zijn in je doen en laten. Voordat je het weet, heb je een boycot aan je broek of van die actievoerders over de vloer. Die laatste zitten zelfs in een nog riantere positie dan de journalist. Want naarmate zij harder schreeuwen, krijgen ze meer aandacht en gek genoeg daardoor meer leden. Ze leven zogezegd bij de gratie van onrust stoken.

En wat is er dan leuker om een grote prooi lekker dwars zitten als je weet dat die toch niets durft terug te doen. Want (grote) bedrijven zijn juist bang voor publieke opinies en negatieve aandacht. Op de school voor managers wordt het er waarschijnlijk ingestampd: 'buig mee, toon geen mening, zeg wat de meerderheid wil horen, liefst geen ruggengraat'.

De actiegroepen hebben niet op zo'n school gezeten. Misschien wel op de school voor communicatiewetenschappen. En daar hebben ze geleerd: 'houd je boodschap kort en simpel, blijf dat herhalen, houd vast aan je mening'. Middels deze werkwijze zijn bijvoorbeeld kooi-eieren uit de Nederlandse supermarkten weggepest.

Momenteel zien we dat Friesland Foods zwicht voor een handjevol activisten die blijven roepen dat soja de bron van alle kwaad is. En opnieuw worden mooie filmpjes op internet getoond waar een massa mensen achteraan hobbelen.

Lourens Gengler

In de rubriek 'Krakende Persen' worden periodiek, door verschillende redacteurs van De Molenaar, onderwerpen aangesneden die in het nieuws zijn en enige relatie hebben met de graanverwerkende- en/of diervoederindustrie.

Zelfmenger Maarten van der Vleuten streeft naar lage kostprijs

‘Nutritionele samenstelling

Reportage

[Rian Weemen]

Het kost veel extra tijd, maar het is vooral een mooie uitdaging: het realiseren van een zo laag mogelijke kostprijs door de rantsoenen zelf samen te stellen uit droge grondstoffen, vochtrijke bijproducten en diverse microcomponenten. Maarten van der Vleuten runt op deze manier een vleesvarkenshouderij met 4500 dieren en voelt zich er goed bij.

Maarten van der Vleuten runt zijn vleesvarkensbedrijf in het Brabantse Heeswijk-Dinther sinds 1997. Voordat Van der Vleuten zelfstandig varkenshouder werd, was hij werkzaam als brijvoeradviseur bij Cehave Landbouwbelaag. Dat hij als zelfmenger aan de slag is gegaan op zijn eigen bedrijf is dan ook allerm minst verrassend. Het bedrijf met 4500 vleesvarkensplaatsen is voorzien van een brijvoerkeuken met drie mixers en een volautomatische Fancor brijvoerinstallatie. In het voorste gedeelte van de stal zijn acht bunkers met een inhoud van 55 kubus per stuk gesitueerd voor de vochtrijke bijproducten en aan de buitenzijde staan zes droogvoersilo's. In de voerkeuken zelf staan meerdere multiboxen

opgesteld voor de opslag van vitamines, mineralen en aminozuren. Deze microcomponenten, zoals vitamine E, teonine, lysine en methionine, worden met een predosator op grammen nauwkeurig in de rantsoenen gedoseerd.

Registratie

Om alle bijproducten en microcomponenten als enkelvoudige grondstoffen in de rantsoenen te mogen verwerken, was een registratie bij het Productschap Diervoeder noodzakelijk. Vanaf oktober 2004 is de Voedsel en Waren Autoriteit de bevoegde instantie voor het verstrekken en intrekken van deze wettelijke registraties. „Als geregistreerd mengvoederbereider moet je een logboek

Links de silo's voor droge grondstoffen. Rechts zijn in het voorste gedeelte van de stal de bunkers voor vochtige bijproducten gesitueerd.

elling moet constant zijn'

Maarten van der Vleuten: „Mijn streven is een zo laag mogelijke kostprijs te genereren.“

Piëtrain

Maarten van der Vleuten werkt op zijn bedrijf met Piëtrain-vleesvarkens en dat is niet het meest gangbare ras op brijvoerbedrijven waar de samenstelling van het rantsoen regelmatig wordt gewisseld. „Nee, een Piëtrain is zeker niet het meest geschikte varken voor deze manier van bedrijfsvoering“, erkent Van der Vleuten. „Maar ik heb toentertijd voor dit ras gekozen omdat ik hiermee aan de opbrengstkant net weer iets extra's kon genereren.“

Piëtrains hebben over het algemeen meer moeite met aanpassingen in de rantsoensamenstelling dan bijvoorbeeld een Tempo-varken. Van der Vleuten: „Ik weet dat ik het mezelf veel makkelijker zou maken als ik zou overschakelen op een ander ras, maar dan zou ik aan de opbrengstkant weer meer laten liggen. Dat wil ik niet. Bovendien zie ik het echt als een sport om met Piëtrains toch weer het maximale eruit te halen en inmiddels heb ik voldoende ervaring opgedaan om te weten wat ik bij dit ras wel en niet kan met de rantsoensamenstellingen.“ Van der Vleuten realiseert momenteel een groei per dag van circa 720 gram.

bijhouden waarin onder andere precies is terug te vinden welke producten je hebt gevoerd, in welke hoeveelheid, in welke periode en zelfs in welke bunker ze zijn opgeslagen. Het eerste jaar komt de Voedsel en Waren Autoriteit vier keer voor een controle, daarna is dat eens per jaar“, vertelt Van der Vleuten. Daarnaast wordt twee keer per jaar een hygiënecontrole uitgevoerd. Van alle bijproducten en mengsels wordt dan een monster naar het laboratorium van CCL in Veghel gestuurd. Ook worden dan bijvoorbeeld de voerleidingen gecheckt op versleping.

Flexibiliteit

Van der Vleuten streeft bij het samenstellen van zijn rantsoenen naar een maximale flexibiliteit. Het verstrekken van een aanvullende kern bleek daarbij een bottleneck. „Ik ben bij het starten van het bedrijf begonnen met een aan-

vullend krachtvoer in het rantsoen, maar hiervan afgestapt omdat ik daarvoor net dat stukje extra flexibiliteit miste. Een vaste kern is duur en past lang niet altijd bij het aanbod aan bijproducten.“

De rantsoenen wisselen regelmatig – soms zelfs meerdere malen per week – omdat Van der Vleuten maximaal gebruik probeert te maken van het voermiddelen aanbod. „Het aanbod van grondstoffen fluctueert nogal. Daarop speel ik in. Op het moment dat leveranciers één of meerdere vrachten van een product 'over' hebben, geven ze dat aan mij door. Ik bekijk of ik het product in het rantsoen kan inpassen. Daarbij let ik uiteraard vooral op de samenstelling van het product en daarnaast op houdbaarheid.“ Voordeel van deze manier van werken is dat de kostprijs van dergelijke producten over het algemeen gunstig is.

Lage kostprijs

Van der Vleuten erkent dat hij door de regelmatige wisselingen in de rantsoenen wel iets toegeeft op de technische resultaten. „Maar dit is een bewuste keuze. Onder de streep kom ik met deze werkwijze goed uit. Als je als varkenshouder maximale groei als streven hebt, dan moet je zeker niet op deze manier te werk gaan. Maar mijn streven is een zo laag mogelijke kostprijs. Een hoge groei per dag speelt daarbij natuurlijk een rol, maar de voerkosten zijn wat mij betreft nog belangrijker, zeker in deze tijd waarbij de voerprijzen de pan uit rijzen.“

Door de voerkosten zoveel mogelijk te drukken, kan Van der Vleuten een kostprijs realiseren die gemiddeld vijf eurocent per kilo groei lager ligt dan bij collega-ondernemers die een rantsoen met vaste kern en minder wisselende bijproducten hebben. De Brabantse onderne- >>

>> 'Nutritionele samenstelling moet constant zijn'

mer benadrukt dat deze lagere kostprijs wel veel extra tijd vergt. „Je moet het als hobby zien om hiermee zoveel bezig te zijn.”

Als zelfmenger kan Van der Vleuten de effecten van wisselingen in het rantsoen direct bij de dieren meten. „Daardoor kun je net iets verder gaan. Je kent je eigen varkensstapel.” Maar risico's op het gebied van veiligheid en dierwelzijn zijn daarbij wat Van der Vleuten betreft absoluut taboe. De enige risico's die hij neemt, zijn van economische aard. „Als ondernemer wil ik altijd de uitdaging aangaan om de kostprijs nog net iets verder te laten zakken. Ik kan bijvoorbeeld bij goed rekenende producten die de voeropname kunnen remmen, kijken hoeveel ik dit in het rantsoen kan inrekenen zonder dat het te veel effect heeft op de voeropname. Daarbij kan ik heel eenvoudig direct bijsturen.”

Rantsoensamenstelling

Van der Vleuten constateert in het aanbod aan grondstoffen een duidelijke verschuiving naar de eiwitrijke vochtige bijproducten. Het aanbod aan droge tarwezetmelen wordt steeds krappere. Van der Vleuten wijdt dit vooral aan de opkomst van de productie van bio-brandstoffen. „Dit is een negatieve ontwikkeling voor de varkenshouderij, want tarwezetmelen zijn een mooie basis voor het rantsoen.” Op dit moment bestaat het rantsoen van Van der Vleuten uit de droge

Met het optimalisatieprogramma Bestmix stelt Maarten van der Vleuten zijn rantsoenen samen.

Middels een predosator worden vitamines, mineralen en aminozuren op grammen ingemengd.

grondstoffen tapioca, korrelmais, soja en sojahullen, waarbij de eerste twee zorgen voor een groot deel van de zetmeelvoorziening. Het rantsoen wordt geoptimaliseerd met vochtige bijproducten als biergist, biergistconcentraat, sojaraap, aardappelzetmeel, maiseiwit en lactosewei. Van der Vleuten betreft deze bijproducten van de diverse leveranciers, zoals Beuker, Bonda, Duynie en Hedimix. Ook wanneer een leverancier een nieuw product op de markt wil introduceren, kan deze vaak terecht bij Van der Vleuten om het eerst te testen. „Daar sta ik absoluut voor open. Bij de leverancier zijn op laboratoriumschaal dan al proeven gedaan en op mijn bedrijf wordt het in de praktijk ingezet voordat het de markt op gaat. Zo tes-

ten we momenteel een gehydrolyseerd eiwit. Dit product wordt in opbouwende mate ingezet in het rantsoen en dan bekijken we ondermeer of het goed inrekenen en of het invloed heeft op de voeropname.”

De rantsoenen worden automatisch berekend in het optimalisatieprogramma Bestmix van Adifo. Van der Vleuten: „Op basis van de matrixen die bij ieder product worden bijgeleverd, bepaal ik de samenstelling van het rantsoen. Daarbij is het belangrijk dat, ondanks de wisselingen in het rantsoen, de nutritionele samenstelling altijd constant is.” —

Melkveehouders zijn haast per definitie zelfmengers. Tegenwoordig komt het er vooral op neer het eiwitgehalte in de melk te verhogen, want dat brengt meer op. Belgische melkveehouder Koen Vanthournout heeft dit doel voornamelijk bereikt door aanschaf van een nieuwe mengvoederwagen en een goede samenstelling van het rantsoen.

Diervoeding

[Jef Verhaeren]

Het eiwitgehalte in melk opdrijven kan door genetische ingrepen. Sommige rassen, zoals Jersey's, maken een hoger eiwitgehalte aan. Ook voedingsaanpak kan een belangrijke rol spelen in het bereiken van een hoger eiwitgehalte. Hoe gaat de zelfmengende melkveehouder deze uitdaging aan? Melkveehouder Koen Vanthournout uit het Westvlaamse Aatrijke stelde vast dat het eiwitgehalte in de melk van zijn koeien was gestegen sinds hij een nieuwe mengwagen aanschafte. Dat het natuurlijk niet alleen daar aan heeft gelegen, weet Vanthournout maar al te goed. Het loont alleszins de moeite om na te gaan wat hier precies aan de hand is.

Rundvee en varkens

Vanthournout nam in 1985 samen met zijn vrouw Christel het gemengd bedrijf van zijn vader over te Aatrijke. Gemengde bedrijven komen nog altijd veel voor in West-Vlaanderen. Het bedrijf hebben ze sindsdien uitgebaat en uitgebreid in elke productie: melkvee, vleesvee, varkens en akkerbouw. Bij de overname was het bedrijf 27 ha groot en bevatte 400 varkens en 25 melkkoeien. In 1993 en 1994 hebben Koen en Christel een nieuwe zeugenstal laten bouwen en de varkenshouderij verder uitgebreid tot een gesloten bedrijf. In 1996 namen ze het bedrijf van een buurman over en in 2003 het melkquotum van Christel's ouders. Intussen werden ook bijkomende melkquota gezocht en aangekocht. Eveneens

in 2003 werd voor het melkvee een nieuwe luchtige, ingestrooide ligboxenstal gebouwd. Vandaag de dag staan op het bedrijf vijftig melkkoeien met bijhorend jongvee. Het melkquotum bedraagt 437.000 liter. Koen en Christel mesten daarnaast nog eens een 45 witblauwe dikbillen vet. Verder zijn er op het bedrijf 95 zeugen en 700 varkensplaatsen. Maar Koen en Christel doen ook nog aan akkerbouw en niet alleen in functie van de veestapel. Van de 72 ha land die wordt uitgebaat, is 18,5 ha weiland. Op een 20-tal ha wordt mais gewonnen. Verder wordt op 13 ha tarwe geteeld en hebben ze 3 ha suikerbieten, 14 ha aardappelen en 3 ha wortelen staan.

Obsessie

Vanthournout kan onderling goede vergelijkingen maken omdat hij actief is in diverse veeteelttakken binnen zijn bedrijf. De laatste jaren was de stijging van het eiwitgehalte opvallend. In 2006 lag het jaargemiddelde boven de 37°, in oktober 2007 bedroeg het 37,8° en in november zelfs 38,2°. Of was dit geen

toeval? Volgens Vanthournout ligt een combinatie van verschillende factoren aan de basis, zoals de samenstelling en de verzorging van het rantsoen, de stalconditie en het algemene welzijn van de dieren. Een hoog eiwitgehalte halen, was niet direct een obsessie, maar een hoge productiviteit was wel steeds een belangrijke doelstelling. Een omslagmoment was de aanschaf van een nieuwe mengvoederwagen in 2001.

Vanthournout is zeer tevreden over het type mengvoederwagen dat een luchtig mengsel geeft en geen brijmengsel. Het gevolg was een beter uitgebalanceerd rantsoen en met de bouw van de nieuwe diervriendelijke stal in 2003 bleek ook het eiwitgehalte te stijgen. Bij de samenstelling van het rantsoen, volgens de ondernemer een belangrijk punt, kon hij rekenen op advies en begeleiding door Aveve Veevoeding. Het winterrantsoen bevat 10 kg voordroog, eerste snee, 15 kg bietenpulp, 0,5 kg stro voor de structuur en 27 kg mais. Hier wordt nog wat krachtvoeder aan toegevoegd: 1,25 kg geplette tarwe, 3 kg sojaschroot en 1 kg raapschroot. Om de

Naar hoger m

Marcel Christianen van Aveve Veevoeding wijst op vijf aandachtspunten voor een hoog melkeiwitgehalte.

Zelfmenger Koen Vanthournout neemt proef op de som

r melkeiwitgehalte

pensverzuring tegen te gaan, worden als mineralen 250 g Optimin van Aveve en 100 g Acidomix toegevoegd. De hoogproductieve koeien krijgen ook nog wat Lactostart. In de zomer staan de koeien op zo'n 8 à 9 ha weide. Op stal krijgen ze dan nog een aanvullend rantsoen van mais en bietenpulp. Koen en Christel weten dus goed waarmee ze bezig zijn. Het hogere eiwitgehalte is het resultaat van goed management en eveneens deskundige, externe ondersteuning.

Aandachtspunten

Marcel Christianen, manager rundvee & specialiteiten Aveve Veevoeding, verwijst naar vijf aandachtspunten voor een hoog melkeiwitgehalte. „Een eerste aandachtspunt is een ruime totale energievoorziening. Dat is wellicht de meest cruciale factor voor een hoog melkeiwitgehalte”, benadrukt Christianen. „In geval van een te krappe energiedekking of negatieve energiebalans zal de melkoe een deel van haar eiwitaanbod gebruiken als energiebron. Dit deel van het voedereiwit is dan niet beschikbaar voor de vorming van melkeiwit.” Een ruime energiedekking is, volgens de manager, bij hoogproductief melkvee niet vanzelfsprekend en vereist een royaal aanbod aan kwalitatief uitmuntend ruwvoeder aangevuld met voldoende krachtvoeder.

Ten tweede, naast de hoeveelheid VEM, is ook de soort energie van belang, in het bijzonder voor de glucose-voorziening. „Voor een goed eiwitgehalte is het daarom belangrijk dat het rantsoen wordt bijgestuurd naar wat we glucogene energie noemen. Het moet dus voldoende glucose-sturende energie bevatten.” Hoogproductieve koeien moeten over voldoende zetmeel kunnen beschikken en hiertoe ontwikkelde Aveve het product Lactostart, een lactatiestarter die uitmunt in een glucogene energiesturing.

Pensoptimalisatie

Een derde belangrijk aandachtspunt is de pensoptimalisatie. „Voor een efficiënte aanmaak van hoogwaardig microbieel eiwit in de pens zijn gunstige pensomstandigheden, zoals functionele structuur, drogestofgehalte van het rantsoen en het vermijden van pensverzuringen, een basisvoorwaarde”, zegt Christianen. „Door middel van het PAS-synchronisatiemodel, een ontwikkeling van Aveve Veevoeding, kunnen onze voedingsspecialisten het aanbod én de timing in afbraaksnelheid van eiwitten én koolhydraten kwantificeren en sturen, dit resulteert in een hogere eiwiteficiëntie op pensniveau of anders gezegd, meer DVE per 1000 g FOS.” Als vierde vraagt de bestendigheid van het eiwit speciale aandacht. „Zelfs in de meest ideale penssituatie is het aanbod van eiwit vanuit de pens ontoereikend voor hoogproductieve koeien”, betoogt de Aveve-expert. Daarom is het – vooral bij hoogproductieve koeien dus – belangrijk ook het aanbod aan pensbestendig eiwit in kaart te brengen en zonodig bij te sturen.

Aminozuren

Vijfde aandachtspunt ten slotte betreft de eiwitkwaliteit, meer bepaald de samenstellende aminozuren.

Aminozuren zijn de bouwstenen van alle eiwit, dus ook van melkeiwit. „Het is evident dat naarmate het aminozurenpatroon van het voedereiwit meer lijkt op dat van het melkeiwit, de kans op een hoger melkeiwitgehalte toeneemt”, zegt Christianen. „In onze praktijkomstandigheden is bij melkveerantsoenen methionine veelal het eerst limiterende aminozuur.” Daarom introduceerde Aveve Veevoeding in 2005, na uitgebreid onderzoek op haar proefstation te Poppel en aanvullende praktijkproeven, de aminozurenkern Aminostar met Metasmart als methioninebron. Daarmee wordt een additionele melkeiwitverhoging van 0,1 procent gerealiseerd. „Door een recente gezamenlijke investering van Aveve Veevoeding en de leverancier in kostenverlagende toepassingstechnieken van Metasmart, kunnen de Aminostar-gebruikende melkveehouders deze stijging van melkeiwit omzetten in een nu nog hogere saldowinst”, besluit Christianen. ■

Ook de nieuwe diervriendelijke stal bevorderde de opname van energie en de verhoging van het eiwitgehalte.

Risico verspreiding contaminaties gering

Diervoeding

[Jef Verhaeren]

Waarborgen veiligheid zelfmengers

In tegenstelling tot de kwaliteitswaarborging in de diervoederindustrie is de aanpak van zelfmengers horizontaal, dus op de eigen sector, georiënteerd. Hoewel in het algemeen de contaminatierisico's bij zelfmengers beperkt zijn, dringt Bemefa aan op aansluiting bij de ketengerichte kwaliteitsborging.

De Belgische mengvoedersector is een voorloper op het gebied van voedselveiligheid en ketenbewaking. De mengvoedersector stond aan de basis van Ovocom, het overlegplatform voor de ondernemingen actief in de diervoederketen en tevens moeder van het GMP-certificaat. Via Ovocom werkte de federatie Bemefa mee aan de totstandkoming van de autocontrolegrids van het voedselagentschap FAVV in België. Geen wonder dus dat de diervoederindustrie ook vooraan in de rij stond om haar autocontrolegrids te laten certificeren. In de mengvoedersector is zwaar geïnvesteerd om de voedselveiligheid en traceerbaarheid te implementeren. De zelfmengers zitten in een totaal andere situatie en sprongen aanvankelijk niet direct op de GMP-trein. Ze konden echter niet volledig aan de zijlijn blijven en werkten een eigen systeem uit. Vaak wordt geredetwist over de vraag of de kleinschalige zelfmengers de huidige normen van voedselveiligheid wel nauwgezet (kunnen) toepassen en of dat voldoende controleerbaar is.

Ruim begrip

Volgens prof. dr. Dirk Fremaut, van de Belgische vereniging van de Zelfmengers (VZW), zijn de zelfmengers een groep landbouwers die volledig of gedeeltelijk instaan voor de productie van de rantsoenen voor hun dieren. Uit

Yvan Dejaegher
van Bemefa:
„Het komt er
vooral op aan
dat de normen
dezelfde zijn.”

deze omschrijving blijkt al meteen dat de titel 'zelfmenger' een zeer ruim begrip is. „We kunnen grosso modo drie grote klassen onderscheiden, namelijk de volledige zelfmenger die beschikt over een kleine diervoederproductie-eenheid, de zelfmengers die CCM en/of andere eigen geteelde veevoedergrondstoffen mengen met een aanvullend voeder en veehouders die natte bijproducten mengen (brijvoeder) en voederen”, aldus Fremaut.

„Door de sterke integratie in de meng-

voedersector zijn er in België veel minder zelfmengers dan bijvoorbeeld in het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Nederland”, zegt Yvan Dejaegher van Bemefa. Slechts 5 procent van de varkenshouders mengt zelf. Belgische veehouders die met brijvoeder werken, zijn heel erg beperkt in aantal. Volgens Dejaegher werken de huidige grondstofprijzen het zelfmengen niet in de hand. Het is vaak voordeliger de zelf geteelde tarwe te verkopen. De schaal-grootte is ook van belang om de grond-

>> Risico verspreiding contaminaties gering

stofprijzen te drukken. Zelf mengen is pas zinvol voor bedrijven met minstens 3000 varkens of gesloten bedrijven met 300 zeugen.

Horizontale aanpak

De zelfmengers hebben geen autocontrole gids geschreven. Zij hebben een horizontale ketenaanpak in plaats van een verticale. „Deze ketenaanpak is ook ingewikkelder en de zelfmengers beschouwen zich als primaire producent”, zegt Dejaegher. „Ze hebben een eenvoudiger handboek en zetelen meestal als waarnemer in Ovocom. Dat geldt trouwens ook voor loonwerkers, vaak akkerbouwers, die zichzelf ook tot de primaire producenten rekenen. Het handboek van de loonwerkers is geschreven door Vegaplan. De normen voor het zelf mengen zijn hetzelfde. De manier waarop de maatregelen in de praktijk worden gerespecteerd, mag verschillen. De fabrikant heeft daar ingewikkelde procedures voor nodig, bij de zelfmenger gebeurt dat eenvoudiger”, aldus Dejaegher.

Primaire productie

Intussen is Vegaplan wel een autocontrole gids aan het uitwerken voor de dierlijke productie, namelijk Codiplan. Het FAVV wil ook een dergelijke gids voor de primaire productie. Vegaplan is wel verticaal gestructureerd. De landbouworganisaties in de dierlijke produc-

tie geven hun voorkeur aan de horizontale aanpak. Dejaegher betreurt deze zienswijze. „De andere schakels van de keten zijn daarbij niet betrokken, wat precies het uitgangspunt van de hele strategie was. Die strategie vloeide voort uit de lessen die we van de dioxinecrisis en andere crisissen hebben geleerd.” Hij wijst erop dat kwaliteitsborgingsystemen als IKM en Belplume en keurmerken als Certus en Meritus wel de verticale ketenaanpak hanteren. „Wij wensen dus de verticale aanpak te behouden. Het systeem draait nu. Laten we het behouden”, betoogt Dejaegher. Hij geeft wel toe dat zonder GMP, die voor de financiering zorgt, de autocontrole gids moeilijk realiseerbaar zou zijn geweest. Daarom pleit hij voor samenwerking. De manier van produceren van de zelfmengers, sluit volgens Dejaegher aan bij Codiplan, dat gebruik maakt van de software van Vegaplan. „Samenwerking, ook op het vlak van de certificering, kan het systeem zowel operationeel als financieel alleen maar versterken”, besluit Dejaegher.

Minder risico

Fremaut wijst er op dat de zelfmengers zelf het voeder voor de eigen dieren produceren en het geproduceerde voeder niet in de handel wordt gebracht. „Bijgevolg kan men stellen dat de traceerbaarheid van het eigen geproduceerde voeder 100 procent is”, aldus

Fremaut. „Indien er toch een fout wordt gemaakt, blijft het probleem op het bedrijf en is het onmiddellijk te traceren. Dit is een groot verschil met de diervoederindustrie waar traceerbaarheid moeilijker is te realiseren.”

De twee voornaamste redenen waarom landbouwers gedeeltelijk of volledig hun voeder zelf produceren, zijn enerzijds economische motieven en anderzijds de kwaliteit van het eigen geproduceerde voeder. „Ik ga niet beweren dat die kwaliteit beter is dan die van de diervoederindustrie, maar er kan wel worden gesteld dat de formulering veel constanter is bij zelfmengers. Zo worden er minder nevenproducten gebruikt. Als eiwitbron gebruiken ze vooral sojashroot, een product waarop zeer weinig aan te merken is. Ook worden veel granen en eventueel kortmeel gebruikt. De risico's voor de volksgezondheid zijn beperkter dan bij de nevenproducten van de humane voeding of de oliewinning die worden geïmporteerd”, benadrukt Fremaut.

Monsters

Dejaegher bevestigt dat een eventuele contaminatie bij zelfmengers vrij beperkt is. „Bij brijvoeder is het risico op contaminatie wel groter”, zegt hij, „mede omdat het vloeibaar is. Dat geldt trouwens ook voor bijvoorbeeld vet en melasse. Het is de belangrijkste reden waarom brijvoeder niet opgenomen is in GMP.” Hij wijst er ook op dat aangekochte grondstoffen van de zelfmenger afkomstig moeten zijn van GMP-gecertificeerde bedrijven.

„Uiteraard zijn ook de granen, zowel die uit eigen teelt als de extern aangekochte, en de bijproducten zoals kortmeel en suikerbietpulp niet volledig risicovrij”, geeft Fremaut toe. „Daarom moeten ook zelfmengers monsters nemen en controleren op salmonella en mycotoxinen. Naargelang de 'soort' zelfmenger moeten er meer of minder proefmonsters worden genomen en geanalyseerd. Verder moeten zelfmengers een kwaliteitshandboek volgen bij de productie van hun diervoeder”, besluit Fremaut. Maar het laatste woord over deze problematiek is duidelijk nog niet gezegd. ■

„Ook de zelfmengers moeten een kwaliteits-handboek volgen bij de productie van hun diervoeder”, zegt Dirk Fremaut.

'Zelfmengen interessant v

Henk-Jan Winkelhorst (links) en Harrie van der Vliet voor de silo waar Winkelhorst zijn eigen verbouwde graan in opslaat.

Diervoeding

[Tineke van der Weg]

Liefhebber

Melkveehouder Henk-Jan Winkelhorst uit Aalten heeft op zijn bedrijf een pletter en graanvijzel geplaatst. Daarmee behandelt hij zijn zelf verbouwde graan, dat hij opslaat in een silo. Het graan is afkomstig van 11,5 ha land. De melkveehouder heeft 215 koeien op stal staan. Hun voeder bestaat voor 20 procent uit eigen gemengd voeder. De overige 80 procent koopt hij onder andere in bij ForFarmers. Winkelhorst heeft twee man personeel op zijn boerderij en daardoor tijd over om zich te verdiepen in het zelfmengen. En, zo zegt hij zelf: „Je moet er ook een beetje liefhebber van zijn en dat ben ik wel.”

De huidige hoge grondstofprijzen maken het aantrekkelijk voor veehouders om goedkopere enkelvoudige grondstoffen in te kopen en hun eigen voeders te mengen. De rol van de mengvoederbedrijven zou hierdoor kunnen veranderen. Al denkt Harrie van der Vliet dat dat niet zo'n vaart zal lopen. „Veehouders onderschatten de invloed van de aanwezige kennis in de mengvoederindustrie. Ze hebben die nodig.”

De meest gebruikte manier van zelfmengen in de Nederlandse melkveehouderij is de voermengwagen. Bijproducten zoals bierborstel, perspulp en aardappelvezels zijn makkelijk bij te mengen in de voermengwagen. Deze producten worden dan ook veelal enkelvoudig ingekocht door de veehouder. Krachtvoer wordt meestal in brok geleverd door de mengvoerleverancier. Het begrip zelfmengen kent drie grada-

ties. De eerste, gemengd voeren van ruwvoeder en tweede, gemengd voeren van ruwvoeder met deel eigen en/of aangekochte krachtvoedergrondstoffen of bijproducten, worden door veel veehouders toegepast. Zeer weinig veehouders kiezen voor de derde, krachtvoerders zelfmengen. Volgens Harrie van der Vliet, diertakspecialist Rundveehouderij van ForFarmers, zal dit aantal ook niet toenemen. „Afname van bijproducten neemt

tegenwoordig eerder af.” Dit komt volgens Van der Vliet voornamelijk door de huidige verhouding tussen vraag en aanbod. „Momenteel is er wereldwijd veel vraag naar grondstoffen en worden ook deze producten duurder, dus al minder interessant voor de veehouder om zelf in te kopen en te verwerken.” Van der Vliet schat in dat de markt van enkelvoudige grondstoffen nu op 5 procent ligt. Het overige percentage ligt nog steeds in handen van de mengvoederindustrie. In de varkenssector ligt dat getal anders. Daar wordt voor 10 procent eigen voeder geproduceerd. „Zelfmengen van krachtvoerders is met name interessant in de varkenshouderij en in andere diersectorren met name op grotere bedrijven”, zegt Van der Vliet. „Hoe groter het bedrijf, des te interessanter is het om bijproducten in te zetten vanwege de kosten.”

t voor grote bedrijven'

Zelfmenger heeft mengvoederindustrie nodig

Kennis

De rol van de mengvoederbedrijven zal in de toekomst zeker niet minder worden, daar is Van der Vliet van overtuigd. „Veehouders blijven ons nodig hebben. In deze huidige overspannen markt is de mengvoederindustrie in staat scherp in te kopen, dat zal een veehouder niet altijd lukken. Daarnaast is de stijging van de mengvoerprijzen nog altijd lager dan die van de grondstofprijzen. Een boer moet grondstofinkoop er niet naast doen, die moet zich bezig houden met zijn veestapel en bedrijf. Laat het voer maar aan de industrie over.”

Naast scherpe inkooprijzen heeft de mengvoederindustrie ook het voordeel de kennis in huis te hebben. „Bij onze voeders leveren we ook productkennis.” Volgens Van der Vliet hebben de meeste agrariërs geen tijd deze kennis te vergaren. Wellicht wel als ze een manager op het bedrijf hebben en ze zelf de hele dag op hun eigen kantoor zitten. Maar dat komt alleen voor bij hele grote bedrijven. „In Nederland kennen we weinig van dat soort bedrijven. Maar naarmate bedrijven groeien, zal ook het zelfmengen toenemen.”

Voorlichting

Mocht het in de toekomst wel zo zijn dat een veehouder alleen kennis wil en geen voeders, dan zal hij daarvoor moeten betalen. In het buitenland komen wel steeds meer onafhankelijke adviseurs. „Dit komt omdat in het verleden de voorlichting nog voornamelijk vanuit de overheid kwam. De mengvoederindustrie leverde voer en verder niets. In Nederland was dat ooit ook zo, maar hier heeft de industrie de productvoorlichting op zich genomen. In het buitenland is vaak ook meer lokaal aanbod van grondstoffen waardoor de mengvoederindustrie een minder grote rol heeft dan in Nederland waar veel wordt gewerkt met geïmporteerde producten.”

Kennis van producten is een waardevol

bezit. Voeer kan misschien elders goedkoper worden gehaald of op een minder dure manier worden geproduceerd, maar er moet nog steeds kennis worden ingekocht. „En dat moet de veehouder zeker niet onderschatten.” Daarnaast gaat het er ook niet om wat het voer kost, het gaat ook om het rendement dat ermee wordt behaald. „Op korte termijn kan zelfmengen meer voordeel opleveren, maar op de lange termijn behaalt de veehouder met het juiste voer en de kennis van deskundigen vast en zeker meer rendement.”

Selling point

Van der Vliet begrijpt wel dat veehouders proberen een andere weg in te slaan. Toch vindt hij wel dat zelfmengen bij het type ondernemer moet passen en ook bij de bedrijfsvoering. „Niet iedere ondernemer heeft de juiste kennis in huis, een goed idee van de markt of,

zeker niet onbelangrijk, de juiste installatie die nodig is om zelf te mengen. Dat vergt ook weer de nodige investeringen.” Als de veehouder eenmaal wel de juiste installatie op zijn erf heeft staan, moet hij ook tijdig worden voorzien van de juiste hoeveelheid grondstoffen. En dat levert soms problemen op.

„Veehouders kunnen niet altijd groots inslaan en lopen dan misschien later tegen een tekort aan. De mengvoederindustrie kan dat wel.” Daar moeten de veehouders hun voordeel uit blijven halen en uit de input van de productspecialisten. „Voer maken kan iedereen, maar het juiste voer voor ieder diersoort, dat is het 'unique selling point' van de mengvoederindustrie.” ■

Om zelf te kunnen mengen, heeft de veehouder een goede installatie nodig. Dit vergt echter wel weer de nodige investeringen.

